

ASPEKTI

SULEJMAN BAJRAKTAREVIĆ

ULOGA I ZNAČENJE SOCIJALISTIČKOG SAVEZA HRVATSKE U PODRUŠTVLJAVANJU POLITIKE

Antička praksa identificirala je polis i društvo, a njezin najveći um definirao je i čovjeka politikom. Identifikacija društvene i političke zajednice utopila je u sebi slobodu individue i zamijenila je neizdiferenciranom općenitošću idealnog polisa.

Iz odnosa polisa i čovjeka deducirala se politika kao sudjelovanje svih pripadnika polisa u javnim poslovima.

Kršćanstvo je grčki polis zamijenilo »božjom državom«, a buržoaska revolucija, razbivši feudalne stege, stvorila je građansko društvo privatnih individua zamjenjujući božja pravila zajednice svjetovnim i svetim zakonima prava, države, policije i tržišta. Iz odnosa kapitalizirane individue vlasnika i onečovječenog proletera, dakle iz određenja kapitala, Marx je izveo svoju negativnu definiciju politike i političkih institucija kao oblika čovjekova otuđenja, kao fenomena koji izmiče iz ruku i privatnog vlasnika i proletera. U svojoj sveopćoj socijalnoj i političkoj diferencijaciji građansko je društvo izlučilo političke partije kao organizacioni izraz političke akcije koji posreduje između čovjeka i društva. U dezintegriranoj građanskoj zajednici politika postaje djelotvorni princip fiktivnog zajedništva pod stegom jurisdikcije i sjenom ideologije.

Ponovno podruštvljavanje politike, stavljanje politike u službu goleme većine pripadnika društvene zajednice, oslobađanje čovjeka od politike i njezino pretvaranje u akciju svih — događalo se samo u stanovitim dramatičnim trenucima povijesti, kulminacijom političke dinamike-revolucijom.

Situirati politiku u njezinu humanom određenju, organizirati je kao akciju većine pripadnika društva za daljnje oslobođenje čovjeka od svega što ga ugrožava, bili to dehumanizirani odnosi među pripadnicima društvene zajednice, odnosno degenerirano ljudsko biće ili onečovječena priroda, sve to postaje glavni problem postrevolucionarnog razdoblja proleterskih revolucija. Otušenu politiku učiniti prisutnom, odrediti je tako egzaktno i etički da negira samu sebe te da iz negacije negacije kreira novu viziju i praktične odnose među ljudima, koji će politiku vratiti izdiferenciranoj zajednici humaniziranih i obogaćenih individua — postaje program i početak kraja diferencijacije javnog i privatnog, početak

kraja politike kao neovisnog posrednika između čovjeka i društva koji sebe nastoji odrediti društvom.

U našim uvjetima politika je našla svoje određenje i organizacioni izraz, u kojem negira samu sebe i tvori nove odnose među ljudima, u organizaciji Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije.

Pri procjeni značenja ove organizacije u našem društvu dolaze do izražaja različiti pogrešni pristupi. Najčešći je onaj koji Socijalistički savez promatra kao društveno-političku organizaciju, kao »klasičnu političku partiju« te ga mjeri kriterijima klasičnog određenja politike kao društvene moći-vlasti i, analogno tome, određuje mu mjesto u političkoj hijerarhiji organizacija i institucija u društvu.

Drugi je pristup formalistički i Socijalistički savez cijeni prema njegovim »skromnim programima«, organizacionoj disciplini, ličnostima u rukovodstvima Socijalističkog saveza i slično, da bi odatle valorizirao njegovo političko i društveno značenje.

Vrlo je malo onih pristupa koji donose procjene na osnovi, naoko sitnih akcija samoinicijativno organiziranog članstva, koje kreira nešto novo. Za procjenu značenja i uloge Socijalističkog saveza u našem društvu potreban je upravo takav pristup koji svoju politološku, znanstvenu radoznalost usmjerava i aktivira prema onim pojavama gdje politika prestaje biti politika i postaje društvena akcija, a građanski privatni individuum postaje društveno biće.

Da bismo, barem donekle, rasvijetlili društveni karakter Socijalističkog saveza Hrvatske, potvrdili ili odbacili tezu da je društvena organizacija po svojoj širini, a politička po svom podružljavanju politike, konzultirali smo dokumentaciju o kretanju i strukturi članstva Socijalističkog saveza Hrvatske od 1946—1969. godine, oblicima djelatnosti i strukturi izbornih funkcionara SSRNH u 50 općinskih konferencija.

I. ČLANSTVO SOCIJALISTIČKOG SAVEZA HRVATSKE

1. Značenje brojnosti članstva u društveno-političkoj organizaciji

Nemoguće je egzaktno sagledati razvitak jedne društveno-političke organizacije ili pokreta, njezin društveni i politički položaj, značenje, programatsku orijentaciju i društvenu ulogu samo brojčanim odnosom članova, rukovodstava, aktivnosti, organizacionih oblika itd. Svaki brojčani podatak, svaki trend u nizu brojčanih podataka i svaka korelacija traže svoje teoretsko osmišljavanje analizom svake konkretne situacije ili duljeg vremenskog razdoblja.

Ipak, činjenica je da postoji stanovita korelacija između brojnosti članstva, trenda kretanja članstva u društveno-političkim organizacijama i nekih vrlo bitnih karakteristika organizacije. Ta korelacija postoji u oba pravca; broj članova utječe na karakter organizacije, karakter organizacije stimulira ili destimulira kretanje članstva. Može se reći da veći broj članova jedne organizacije označava i veću političku snagu organizacije, govori o njezinoj demokratičnosti i širini političkih programa, upućuje na to da se organizacija bavi egzistencijalnim problemima koji

zahvaćaju interese velike većine pripadnika jedne društvene zajednice. Isto tako, veći broj članova jamči toj organizaciji veće mogućnosti u izbornim borbama za predstavnička tijela i, najzad, vodi sveopćoj politizaciji društva, tj. da svi sudjeluju u politici, dakle vodi deetatizaciji društva, oslobađanju društvene zajednice od otuđene političke zajednice. Velik broj članova u društveno-političkoj organizaciji omogućava i drugačije tumačenje. Može se raditi o društveno-političkim organizacijama bez značajnijeg utjecaja, s masom neaktivnih članova na jednoj i parazitsko-birokratskom vrteškom na drugoj strani. Također, u takvoj organizaciji mogu postojati brojni politički pogledi, mišljenja, ideje i interesi, bez ideološke i organizacione čvrstine, bez jasnih stavova i obaveza za članstvo.

Nije potrebno dalje teorijski obrazlagati značenje broja članova u društveno-političkoj organizaciji jer njezina osnovna dilema — da se konstituirala kao masovna društveno-politička organizacija, ili elitna kadrovska partija, zavisi od mnogih povijesnih, socijalnih, ekonomskih i političkih činilaca kao što su: društveno-političko uređenje države, položaj pojedinih klasa, konkretni povijesni zadaci pred društvom, međunarodna situacija, broj političkih partija i dr.

Od trenutka svog nastanka, organizacija Socijalističkog saveza konstituirala se na najširoj političkoj i programatskoj platformi borbe protiv fašizma, pod imenom Narodne fronte. U takvom kontekstu organizacija je bila prihvatljiva za sve rodoljube, bez obzira na nijanse njihovih ideoloških orijentacija, socijalno-ekonomski položaj, nacionalnost ili vjeru. Dilema: brojnost ili elitnost nije se postavljala. Dakle od svojih početaka Socijalistički savez zadržao je okvir u kojem su sadržani interesi najvećeg broja društvenih pripadnika. Međutim, i pored takve programatske širine, na osnovi koje je okupljao najveći dio članstva, imao je jasan stav o tome tko ne može biti njegov član (u ratu-izdajice i simpatizeri fašizma, u miru-protivnici samoupravljanja). I upravo u toj točki Socijalistički savez ispostavlja se kao politička organizacija koja organizirano istupa, suprotstavlja se i bori, dok po širini i sadržaju svoje mnogostruke aktivnosti te po broju članova ostaje društvena organizacija.

2. Kretanje broja članova SSRN Hrvatske od 1946—1954. godine

Prema nepotpunim podacima broj članova SSRNH, od 1946—1954. godine, kretao se prema tabeli:

Godina	Broj članova SSRNH
1946.	796.683
1947.	995.450
1948.	1.930.129
1949.	1.832.445
1950.	1.962.620
1951.	nema podataka
1952.	nema podataka
1953.	nema podataka
1954.	1.028.000

Iz priloženih podataka vidi se da je u razdoblju 1946—1948. godine, porastao broj članova za 1,133.446. Znatan porast vjerojatno je posljedica forsiranog prijema novih članova u to vrijeme. Međutim, on isto tako govori o tome da su organizacije Fronte, u razdoblju 1946—48. godine organizirano sređivane, pa su obuhvaćeni ljudi koji su, vjerojatno, bili neformalno aktivni članovi Narodne fronte. Od ukupnog broja birača u razdoblju 1946—48. 86% bili su članovi Narodne fronte. To je podatak koji pokazuje da se najveći dio punoljetnog stanovništva Hrvatske, u tom ranom poslijeratnom razdoblju, opredijelio za program i politiku Narodne fronte. 14% nečlanova Fronte vjerojatno su sačinjavali bivši pripadnici domaćih izdajničkih formacija, razvlaštene buržoazije i sl.

Primjećuje se, također, da je godine 1948. u Fronti bio znatan postotak žena (42%). Podatak o postotku članova sindikata (18%) u Narodnoj fronti govori o tome da su, osim radnika i službenika, dakle ljudi u radnom odnosu u društvenom sektoru, najveći dio članstva sačinjavali poljoprivredni proizvođači.

Godine 1949. broj članova Fronte smanjio se za 97.684, da bi se godine 1950. ponovno povećao na 1,962.620 članova. Iako ne posjedujemo podatke za 1951, 1952. i 1953. godinu, ipak možemo, na temelju podataka za 1954. godinu, uočiti novi pad broja članova, tj. sa 1,962.620 u godini 1950. na 1,028.000 u godini 1954. odnosno za 934.620 članova.

Primjećujemo, dakle, velike oscilacije u broju članova Narodne fronte u promatranom razdoblju 1946—1954. godine. To je, najvjerojatnije, posljedica organizacione konsolidacije Fronte, s jedne, i politike prijema u članstvo, s druge strane, kao i evolucije sadržaja aktivnosti organizacije, koja se kretala od masovnog pokreta za obnovu i izgradnju zemlje ka sve složenijim uvjetima rada putem samoupravljanja kada Narodna fronta počinje tražiti nove sadržaje aktivnosti na višoj razini. Možda se tako naglo počeo osipati broj članova i zbog toga što velik dio članstva nije, u novim uvjetima, nalazio svrhu rada Frante i jednostavno se pasivizirao.

Kao ilustracija politike prijema neka posluži ovaj citat iz referata druga Slavka Komara (II kongres NF 1949. godine): »Ako se po završetku rata postavilo da je Narodni front toliko širok da u njemu može naći mjesto svaki pošten građanin naše zemlje, pošten u smislu držanja prema okupatoru i NOB-i, sada se taj pojam malo izmijenio i postao određeniji. Drugim riječima, danas je mjerilo za primanje u Front odnos prema izgradnji socijalizma i vjernost prema Federativnoj Republici Jugoslaviji«.¹

3. Kretanje broja članova SSRN Hrvatske od 1955—1969. godine

Od godine 1955. do 1969. broj članova Socijalističkog saveza ujedinjeno se povećava.

¹ »Drugi kongres Narodnog fronta Hrvatske«, str. 43.

U tabeli broj 2 prikazan je broj birača i članova SSRNH u razdoblju od godine 1955. do 1969, uz izdvojene podatke za broj žena i omladine, članova SSRNH.

T. br. 2.

Godina	Ukupno birača	Članstvo SSRNH					
		Ukupno	% birača od uk. broja	žena	% od uk. broja članova SSRNH	omladine	od br. čl. broja SSRNH
1955.	—	1,067.600	42	—	—	—	—
1956.	—	1,085.900	41	—	—	—	—
1957.	—	1,159.100	42	—	—	—	—
1958.	—	1,171.305	45	—	—	—	—
1959.	2,661.385	1,284.343	48	501.435	39	147.828	11,5
1960.	2,679.063	1,358.602	51	512.877	39	158.531	12
1961.	2,677.430	1,384.420	52	512.779	37	174.262	13
1962.	2,734.774	1,441.897	53	541.196	38	196.403	14
1963.	2,784.177	1,575.148	57	586.440	37	234.608	15
1964.	2,795.125	1,763.415	63	667.279	38	257.269	14
1965.	2,747.612	1,816.455	66	694.178	38,2	265.380	14,6
1966.	2,847.060	1,844.049	64,8	715.326	38,8	256.212	13,9
1967/69.	2,860.536	1,868.818	65,3	707.723	37,9	258.679	13,8

Prema gornjoj tabeli vidljivo je da se u razdoblju od 15 godina članstvo SSRNH povećalo za 801.212 članova, prosječno za 53.414 članova godišnje. Ukupni broj birača u istom se razdoblju povećao znatno manje samo za 209.151 birača (računato od godine 1959—1969, za koje godine imamo podatke), dakle za 19.014 godišnje. Godine 1955. u SSRNH bilo je upisano 42% od ukupnog broja birača, a 1967/69. godine postotak je porastao na 65,3% birača. Razloge stalnom širenju organizacije Socijalističkog saveza kao najšire političke tribine treba tražiti u diverzifikaciji njezine djelatnosti, u činjenici da se ona bavi svim problemima od općeg društvenog značenja, u uvlačenju u javni život većeg dijela građana na osnovi brojnih interesa i aktivnosti, čime se Socijalistički savez pretvara u jedinstven mehanizam neposredne demokracije u komuni, zadržavajući u sebi odlike klasične političke partije, ali poprimajući i osobine širokog saveza svih socijalističkih snaga.

Ova se konstatacija osobito odnosi na razdoblje između V i VI kongresa, (tj. između 1960. i 1966. godine), te na razdoblje od VI kongresa do danas.

O kretanju broja žena, članica SSRNH, ne posjedujemo sve podatke za naznačeno razdoblje od 15 godina (1955—1958), međutim i iz podataka za razdoblje 1959—1969. godine vidljivo je da se broj žena povećao u apsolutnom iznosu za 206.288, ali se, u odnosu prema ukupnom broju članova SSRNH, smanjio sa 39% na 37,9%. Kretanje broja omladine u

Socijalističkom savezu pokazuje trend malog porasta i u apsolutnom iznosu i u postotku (od godine 1959—1969. za 110.851 člana).

Analiza kretanja broja članova SSRN Hrvatske bila bi potpunija kada bismo kretanje u Hrvatskoj usporedili s kretanjem broja članova Socijalističkog saveza u ostalim republikama, i Jugoslaviji kao cjelini.

4. Kretanje broja članova SSRN po republikama

Usporedna analiza kretanja broja članova SSRN po republikama ne može se, na žalost, provesti potpuno. Posjedujemo podatke samo za razdoblje 1959—1964. godine, što omogućava tek ilustrativnu usporedbu.

Soc. republika	Postotak članova SSRN od ukupnog broja birača					
	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.	1964.
Bosna i Hercegovina	69,7	70,2	69,2	69,8	73,5	74,6
Crna Gora	77,9	76,6	77,0	77,9	74,3	77,4
Hrvatska	48,3	50,7	51,7	52,7	56,6	63,9
Makedonija	61,7	61,1	61,2	62,9	67,1	—
Slovenija	64,9	67,3	65,0	63,5	64,0	64,9
Srbija	55,9	56,2	58,3	63,0	65,8	70,2
Jugoslavija	57,9	58,8	59,7	61,9	64,9	68,9

Iz tabele se vidi da je Hrvatska godine 1959. imala najmanji postotak birača u Socijalističkom savezu (48,3), ali isto tako da je taj postotak u Hrvatskoj najbrže rastao i godine 1964. iznosio 64%. Međutim, u odnosu prema ostalim republikama i Jugoslaviji kao cjelini Hrvatska je još uvijek na začelju (godine 1964. imala je 5% manje birača u Socijalističkom Savezu nego što je iznosio prosjek za Jugoslaviju). Postotak, sličan Hrvatskoj imala je godine 1964. samo Slovenija (64,9), a ostale su ga republike premašivale za 6—10%.

Kretanje broja žena (u %) od ukupnog broja članova SSRN u razdoblju 1959—1964. godine

Godina	Postotak žena od ukupnog broja članova SSRN						
	Jug.	Hrvatska	P i H	C. Gora	Maked.	Slovenija	Srbija
1959.	41,3	39,0	43,3	49,7	40,5	48,6	39,1
1960.	41,0	38,9	42,1	48,5	41,4	47,7	39,2
1961.	40,8	37,0	42,4	48,5	40,7	49,0	39,7
1962.	40,7	37,5	41,7	48,3	40,3	47,0	39,4
1963.	41,6	37,2	44,0	49,8	38,9	47,3	41,5
1964.	41,5	37,8	44,4	49,7	—	47,8	40,9

Uspoređujući kretanje broja žena članica SSRNH (u postotku) s ostalim republikama i Jugoslavijom, na temelju razdoblja 1959—1964, zapažamo tri osnovne karakteristike: prvo, postotak žena, članica Socijalističkog saveza, nije se bitno mijenjao niti u Hrvatskoj, niti u ostalim republikama u cijelom promatranom razdoblju. Iako žene, u ukupnoj strukturi stanovništva Jugoslavije, s većim ili manjim vremenskim i regionalnim oscilacijama, čine približno 50% stanovništva, njihov postotak u članstvu Socijalističkog saveza, u svim republikama, kreće se ispod 50%. Međutim, čak je i taj postotak vrlo neprecizan argument za prosuđivanje o aktivnosti žena u Socijalističkom savezu. Drugo, postotak žena u Hrvatskoj, članica Socijalističkog saveza pokazuje tendenciju laganog pada, a to je karakteristika i u SR Makedoniji i SR Sloveniji. Treće, Slovenija i Hrvatska gotovo su istovjetne u postotku broja birača članova Socijalističkog saveza, međutim, prema postotku žena od ukupnog broja članova SSRN bitno se razlikuju, za cijelih 10% u korist Slovenije.

Ovi nepotpuni podaci ipak nas upućuju na razmišljanje o jačini tradicionalnih shvaćanja kada je u pitanju društveno-političko angažiranje žena i, isto tako, na razmišljanje o praktičnim mogućnostima političkog angažiranja žena u suvremenim uvjetima opterećenosti porodicom, domaćinstvom i radnim mjestom.

Kretanje broja omladine (u %) od ukupnog broja članova SSRN, u razdoblju 1959—1964. godine, po republikama

Godina	Jug.	Hrvatska	B i H	C. Gora	Maked.	Slovenija	Srbija
	Postotak omladine od ukupnog broja članova SSRN						
1959.	13,1	11,5	15,2	13,9	13,1	12,4	13,0
1960.	13,5	11,7	16,3	14,1	14,3	12,6	13,2
1961.	14,2	12,6	17,3	14,9	13,5	12,2	14,2
1962.	14,8	13,6	17,7	14,5	11,4	12,1	15,4
1963.	15,3	14,9	18,0	14,0	13,8	12,3	15,1
1964.	14,8	14,6	17,3	14,0	—	12,7	14,6

U svim republikama (osim u SR Srbiji) porastao je postotak omladine u promatranom razdoblju. Najveći postotak omladine u Socijalističkom savezu ima Bosna i Hercegovina, zatim slijede Hrvatska i Srbija pa ostale republike. Treba očekivati da će se pozitivna tendencija porasta postotka omladine u ukupnom članstvu i dalje nastaviti, u skladu s kretanjem ukupnog broja članova SSRN.

5. Socijalna struktura članova Socijalističkog saveza Hrvatske

Socijalna struktura društveno-političke organizacije empirijski je izraz njezinih kvalitativnih odlika. Otuda je socijalni sastav članstva jedan od osnovnih činilaca diferencijacije političkih organizacija, njiho-

vih programa preobražaja društva, pogleda na svijet itd. Iako su političke organizacije izraz klasno-socijalnih grupacija i interesa u modernom vremenu, koje se odlikuje sve izrazitijom socijalnom diferencijacijom, stratifikacijom i polarizacijom društva, a time i umnožavanjem i kompliciranjem međusobnih odnosa njegovih pripadnika, političke organizacije sa svojim idejnim, političkim i organizatornim principima zajedništva postaju značajan činilac političke integracije razjedinjene ljudske zajednice.

Otvorenost jedne organizacije prema mnoštvu socijalnih, ekonomskih, političkih i idejnih grupacija često svjedoči o njezinoj vitalnosti, širini i ispravnosti njezina programa, njezinoj političkoj sigurnosti i društveno-političkoj ulozi u nekoj zemlji. Golema socijalno-politička polarizacija modernog društva dovela je, istodobno, do velikog međusobnog utjecaja ideja, političkih pogleda, kulturnih pravaca, ekonomsko-političkih modela, sve veće demokracije, tolerancije i širine političkih programa pojedinih organizacija. Suvremeni razvoj društva doveo je u pitanje dogmatsko shvaćanje o »klasnoj čistoći« političkih organizacija, razbio je iluziju o poklapanju socijalne pripadnosti članova i političkih pogleda. Isto je tako dovedena u pitanje i teorija odraza o poklapanju socijalne pripadnosti i progresivnosti stavova.

U takvoj situaciji socijalnog dinamizma, ekonomsko-političkog i idejnog pluralizma, kada na svakom koraku postoje samo otvorena pitanja, dileme i stanoviti nagovještaji tendencija, za Socijalistički savez pitanje socijalne strukture postaje prije svega pitanje njegove društvene uloge i mogućnosti da apsorbira socijalni pluralizam interesa u našem društvu, da reprezentira mnoštvo stavova, mnoštvo interesa, od onih najopćenitijih do onih sitnih, ljudskih, individualnih. Isto tako, da svojim prisustvom i aktivnošću pokrije sva područja društvene djelatnosti, a širinom i nezavisnošću svog programa reflektira, organizira i usmjerava procese društvenog samoupravljanja. Polazeći s tog aspekta, u analizi socijalne strukture članova Socijalističkog saveza, nije više dovoljno operirati tradicionalnim kategorijama kao što su »radnik«, »seljak«, »domaćica« itd. da bi se istakla prava socijalna struktura ove organizacije. Zbog toga bi i statistički instrumenti za praćenja članstva Socijalističkog saveza ubuduće morali biti mnogo detaljniji, precizniji, obuhvatniji i raznovrsniji.

Iako ne posjedujemo potpune podatke o kretanju socijalne strukture članstva SSRN Hrvatske, ipak ćemo pokušati, na osnovi podataka kojima raspoložemo, ukazati na neke osnovne karakteristike i tendencije kretanja određenih socijalnih grupacija.

U svim kongresnim dokumentima, od I kongresa SSRNH 1946. godine do VI kongresa 1966. godine, stalno se naglašava, kada je riječ o socijalnoj strukturi članstva, da se u Socijalističkom savezu mora osigurati veće prisustvo radnika.

Prvi podatak o broju članova Socijalističkog saveza koji su u radnom odnosu nalazimo iz godine 1948. Tada je broj članova sindikata (dakle ljudi u radnom odnosu), učlanjenih u Socijalistički savez, iznosio 332.298. ili 18% od ukupnog članstva. Sistematskije podatke imamo tek od 1959.

godine (do 1967/69) i na osnovi njih uočavamo da se broj radnika i službenika, učlanjenih u Socijalistički savez Hrvatske (ljudi u radnom odnosu), penjao apsolutno i relativno do 1962. godine, kada je dosegao najvišu točku od 45,6% ukupnog članstva SSRNH. Od godine 1962. broj članova koji su u radnom odnosu i dalje raste apsolutno, ali relativno opada, da bi se 1967/69. godine spustio na 40,1% od ukupnog broja članova Socijalističkog saveza.

Socijalni sastav članstva SSRN Hrvatske od 1959—1967/69. godine

Godina	U radnom odnosu		Ind. polj. proiz.		Umirovljenici i domaće		Ostali	
	ukupno	%	ukupno	%	ukupno	%	ukupno	%
1959.	552.403	43	421.905	32,9	—	—	310.035	24
1960	598.636	44,1	453.904	33,4	—	—	306.062	22,5
1961.	604.091	44,0	404.036	29,0	292.816	21	83.447	6
1962.	658.317	45,6	382.049	26,5	323.607	22,4	77.924	5,4
1963.	707.519	44,9	420.727	26,7	351.550	22,3	95.352	6,1
1964.	790.280	45	462.037	26,2	—	—	—	—
1965.	808.422	44,5	—	—	—	—	—	—
1966.	805.770	43,7	—	—	—	—	—	—
1967/69.	750.039	40,1	—	—	—	—	—	—

Za socijalnu grupaciju individualnih poljoprivrednih proizvođača raspoložemo podacima samo od godine 1959—1964. I iz nepotpunih podataka vidi se da ova kategorija pokazuje neujednačen ritam kretanja u apsolutnim pokazateljima, ali je zato u relativnom pokazatelju (%) sudjelovanja individualnih poljoprivrednih proizvođača u ukupnom broju članova SSRNH uočljiv stalan, ujednačen pad. Tako se broj individualnih poljoprivrednih proizvođača, od godine 1959—1964. povećao za 30.132 člana (što znači prosječan godišnji porast od 5.022 člana) apsolutno, ali u postotku je vidljiv pad od 6,7% u istom vremenskom razdoblju. Ako pretpostavimo da se tendencija stalnog opadanja ustanovi i od 1964—1969, s prosječnim godišnjim padom iz prethodnog razdoblja, onda možemo, uz rezervu, procijeniti da danas postotak individualnih poljoprivrednih proizvođača iznosi približno 20—21% od ukupnog broja članova SSRNH. Ukoliko je ta tendencija posljedica socijalne mobilnosti i prestrukturacije ove grupacije u korist kategorije u radnom odnosu, onda je ujedno objektivno i nužno smanjivanje članova Socijalističkog saveza iz redova individualnih poljoprivrednih proizvođača u skladu s opadanjem broja pripadnika ove grupacije u ukupnom broju stanovnika Hrvatske. Međutim, ovu pojavu mogu uzrokovati i drugi činioci, koji su za nas bitni. Možda se radi o tome da se individualni poljoprivredni proizvođač dezinteresirao za rad u Socijalističkom savezu s obzirom na to da ta organizacija ne izražava dovoljno njegove interese, ne omogu-

čava mu da aktivno sudjeluje i utječe na donošenje odluka relevantnih s njegova društveno-ekonomskog stajališta, ne pomaže mu u rješavanju njegovih egzistencijalnih pitanja i sl.

U svakom slučaju zapažena tendencija pada postotka individualnih poljoprivrednih proizvođača u ukupnom članstvu zaslužuje pažnju.

S druge strane, grupacija »umirovljenici i domaćice« ima relativno velik (npr. u odnosu prema grupi poljoprivrednih proizvođača) postotak članova — 22,3% 1963. godine.

6. Nacionalni sastav članova Socijalističkog saveza Hrvatske

Ne posjedujemo novije podatke o nacionalnom sastavu članova SSRNH. Također nemamo podatke za dulje vremensko razdoblje, što bi nam dalo uvid u tendencije kretanja i veću sigurnost za donošenje procjena i zaključaka. Podaci od godine 1959—1963. mogu nam poslužiti samo kao indikator za razmišljanje i stvaranje predodžbe o nacionalnom sastavu, koji je, svakako, od 1963. godine do danas doživio stanovite promjene. Nacionalni sastav članova SSRNH približno odražava nacionalni sastav ukupnog stanovništva Hrvatske, što se vidi iz priložene tabele.

Nacionalni sastav članova SSRNH, od godine 1959—1963.

Nacionalna pripadnost	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.
Srba	191.354	239.148	239.626	261.000	269.853
Hrvata	1.033.046	1.065.241	1.084.754	1.110.607	1.220.871
Slovenaca	16.208	17.298	15.933	17.330	17.255
Makedonaca	2.501	2.787	3.202	3.981	4.528
Crnogoraca	3.634	3.180	3.986	4.694	4.709
Muslimana	—	—	744	1.208	1.278
Jugoslavena	2.746	3.044	3.713	5.362	16.692
Mađara	7.994	9.146	10.371	15.725	11.293
Talijana	5.625	5.629	5.312	7.188	8.095
Čeha	4.301	—	8.136	7.492	8.051
Ostalih	16.754	13.126	8.453	7.494	12.523

Mjerodavni bi se zaključci mogli donijeti tek ukoliko bismo usporedili (putem relativnih brojeva) sudjelovanje pojedinih nacija i nacionalnosti u ukupnom stanovništvu SR Hrvatske i u članstvu SSRNH. Ovog trenutka za nas je vrlo zanimljiva kategorija »Jugoslavena«, koja se sa 2746 člana u 1959. godini povećala na 16.692 člana u 1963. godini. Po frekvenciji ta je kategorija na četvrtom mjestu iza Hrvata, Srba i Slovenaca.

II OBLICI DJELOVANJA SSRN HRVATSKE

Pitanje organizacionih oblika djelovanja društveno-političke organizacije na prvi pogled može imati samo instrumentalno značenje. S druge strane, ono se može tumačiti i kao formalizam koji nije bitnije značajan u odnosu prema sadržaju aktivnosti.

Nesumnjivo je da se pitanje organizacionih oblika može promatrati sa stanovišta tehnike i organizacije rada društveno-političke organizacije, ali u stvari, pitanje organizacionih oblika aktivnosti mnogo je veće i značajnije — ono se javlja i kao suštinsko pitanje konstituiranja i odnosa prema drugim organizacijama, pokretima i udruženjima, tj. kao pitanje političke strategije i taktike u društvu.

Za Lenjina je organizaciono pitanje bilo od prvorazrednog značenja.

Socijalistički je savez, od godine 1946. do danas, prilagođavao svoju organizacionu strukturu konkretnim društvenim uvjetima i društveno-političkim zadacima koji su se stavljali pred njega. Osnovna tendencija u procesu organizacionog razvitka Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske jest sve veće oslobađanje od svih shema po bilo kojem principu, davanje sve veće slobode članovima u iznalaženju organizacionih oblika, usvajanje i statutarno definiranje onih oblika koji su nastali i pokazali se uspješnim u praksi te iznalaženje onih oblika koji će zadovoljiti princip reprezentacije, tj. proporcionalne zastupanosti svih društvenih, političkih, nacionalnih, ekonomskih, stručnih i drugih grupacija u tijelima i organizacijama Socijalističkog saveza, i princip kvalifikacije kojim se djelatnost SSRN čini raznovrsnijom, efikasnijom i bližom specifičnim interesima užih društvenih grupa i pojedinaca te se podiže na stručniju razinu. Dakle Socijalistički savez organizaciono se razvijao u skladu s općom demokratizacijom našeg društva. U razdoblju 1946—1953. godine nailazimo na oblike kao što su: zemaljski odbor, oblasni odbori, okružni, kotarski, mjesni i rajonski odbori.

Kao konkretne oblike aktivnosti susrećemo osnovne organizacije, čitalačke grupe, aktive predavača, narodna sveučilišta, političke konferencije, ideološko-političke tečajeve, marksističke kružoke, pokret frontovskih brigada, aktive agitatora itd. (II kongres NFH 1949).

Prateći proces organizacionih promjena u Socijalističkom savezu primjećujemo tendenciju da se u skladu s promjenama karaktera aktivnosti SSRNH mijenjaju i organizacioni oblici. Naime, pomicanjem težišta od praktične aktivnosti, u razdoblju obnove i izgradnje zemlje, kada su zadaci bili svima jasni i kada je trebalo samo raditi i stvarati, na sve složenija pitanja daljnje izgradnje našeg društva, kada su se pojavile dileme, a u rad SSRNH trebalo je uključiti sve građane, kada u društvenom razvitku treba jače afirmirati zahtjeve i principe nauke i demokracije, javljaju se i novi oblici djelovanja kao što su sekcije, tematske rasprave, prošireni sastanci sekcija itd.

Tabela će nešto pobliže osvijetliti kretanje oblika rada SSRNH u razdoblju od godine 1959—1967/69.

Podaci o broju i oblicima djelovanja SSRNH od godine 1959—1967/69.

Godina	Kotarski odbori SSRNH	Općinski odbori SSRNH	Mjesne organiz. SSRNH	Podružnice	Sekcije	Komisije pri OO SSRNH
1959.	27	275	6.086	—	—	—
1960.	27	258	2.416	—	—	—
1961.	27	237	2.446	5.319	5.742	1.411
1962.	9	111	2.356	5.383	4.977	480
1963.	9	111	2.455	5.410	4.724	471
1964.	9	109	2.387	4.925	3.042	458
1965.	8	108	2.310	5.062	2.696	425
1966.	8	108	2.483	4.825	7.866	433
1967/69.	8	110	2.490	3.844	1.694	373

Iz priložene tabele o kretanju broja organizacionih oblika Socijalističkog saveza mogu se zapaziti neke karakteristike. Prije svega, proces organizacionih promjena u Socijalističkom savezu djelomično se kretao usporedno s procesom administrativno-teritorijalnih promjena. S ukidanjem kotara, kao oblika društveno-političkih zajednica 1962. godine, ukinut je i veći dio kotarskih odbora SSRNH. U tom smislu formirano je samo devet, odnosno osam kotarskih koordinacionih odbora, koliko ih ima i danas. Iste je godine za više od polovice smanjen broj općinskih odbora Socijalističkog saveza.

Druga karakteristika organizacione izgradnje SSRNH jest dominantno značenje teritorijalnog principa u organizaciji i aktivnosti. Nije potrebno naglašavati da organizacija zasnovana na teritorijalnom principu predstavlja, u stanovitom smislu, ekstenzivni princip organizacije, koji ne omogućava aktiviranje članstva na suvremeniji način i na složenijim problemima. Zbog toga bi, u organizacionoj izgradnji Socijalističkog saveza, trebalo više pažnje obratiti iznalaženju onih oblika koji će omogućiti afirmaciju ekonomskih, političkih, stručnih i drugih interesa. Jedan od takvih oblika jesu sekcije, međutim, u priloženoj tabeli primjećujemo veliku nestabilnost tog oblika djelovanja SSRNH. Do stanovite mjere to se može objasniti elastičnošću tog oblika, ali ipak začuđuje da se npr. broj sekcija smanjio sa 7866 u 1966. godina na 1694 u 1967. godini. Inače, broj sekcija pokazuje tendenciju stalnog smanjivanja. Isto je tako s komisijama (pri OK SSRNH). Njihov se broj stalno smanjivao da bi godine 1967/69. pao na 373 komisije (1961. godine takvih je komisija bilo 1411). Tendenciju smanjivanja pokazuju i podružnice i odbori.

Pregled oblika djelovanja SSRNH godine 1970. za 50 OK

Regija	Mjesne organ.	Podružnice	SEKCIJE			KOMISIJE			ODBORI			OSTALO
			uk.	pri ok.	pri mjes. organ.	uk.	pri OK	pri mjes. organ.	uk.	pri OK	pri mjes. organ.	
Bjelovar	195	410	64	9	55	63	25	38	87	7	80	14
Karlovac	65	131	4	4	—	32	14	18	13	7	6	2
Osijek	210	203	223	17	206	173	27	146	85	15	68	77
Rijeka	146	313	18	7	11	67	43	24	71	13	58	10
Sisak	61	108	23	2	21	93	9	84	44	2	42	1
Split	219	197	125	20	105	97	27	70	13	13	—	11
Varaždin	124	113	234	4	230	278	12	266	152	6	146	—
Zagreb	167	306	184	41	143	116	25	91	121	21	100	29
Ukupno	1187	1781	875	104	771	919	182	739	584	84	500	144

Pregled oblika djelovanja SSRNH u 1967. godini za 50 OK

Regija	Mjesne organ.	Podružnice	SEKCIJE			KOMISIJE			ODBORI			OSTALO
			uk.	pri OK	pri mjes. organ.	uk.	pri OK	pri mjes. organ.	uk.	pri OK	pri mjes. organ.	
Bjelovar	193	400	110	50	60	28	21	7	146	15	131	—
Karlovac	67	223	19	—	19	56	21	35	1	1	—	—
Osijek	192	224	127	9	118	86	24	62	145	18	127	31
Rijeka	153	357	47	7	40	60	46	14	58	17	41	3
Sisak	62	66	23	5	18	6	6	—	67	5	62	—
Split	218	266	120	22	98	85	25	60	25	10	15	1
Varaždin	119	106	203	8	195	43	13	30	116	4	112	—
Zagreb	168	347	258	35	223	81	40	41	385	30	355	51
Ukupno	1172	1989	907	136	771	445	196	249	943	100	843	86

Odatle možemo izvući opći zaključak da su teritorijalni oblici organizacije: koordinacioni odbori, općinski odbori, mjesne organizacije i, djelomično, podružnice mnogo stabilniji. Ova karakteristika može biti vrlo značajna jer odražava organizacionu čvrstinu Socijalističkog saveza, ali isto tako ima i svoju negativnu stranu: ostajanje samo na tim oblicima ne angažira dovoljno članstvo, ponekad se može pretvoriti u formalno postojanje organizacije, ne zahvaća širinu društvene problematike itd.

Posjedujemo i podatke, istina nepotpune, o organizacionim oblicima djelovanja Socijalističkog saveza za 1967. i 1970. godinu u pedeset općinskih konferencija s područja Bjelovara, Karlovca, Splita, Osijeka, Rijeke, Siska, Varaždina i Zagreba.

Uspoređujući oblike djelovanja SSRNH za 1967. i 1970. godinu zapažamo da se broj mjesnih organizacija u tom razdoblju neznatno povećao (za 15), dok se broj podružnica osjetno smanjio (za 208). Isti je slučaj sa sekcijama pri općinskim konferencijama, čiji se broj smanjio za 32, a broj sekcija pri mjesnim organizacijama ostao je isti. Osjetno je porastao broj komisija pri mjesnim organizacijama (za 490). Istodobno, broj komisija pri općinskim konferencijama smanjio se za 14. I na kraju, broj odbora je smanjen za 359, od čega 16 pri općinskim konferencijama i 343 pri mjesnim organizacijama. Ostali oblici djelovanja povećani su za 58.

Osnovna karakteristika kretanja oblika aktivnosti Socijalističkog saveza jest elastičnost, prilagođavanje konkretnim potrebama pojedinih regija. Gotovo da nema nikakvih zajedničkih tendencija za sva područja. Dok je broj mjesnih organizacija, za cijelu Hrvatsku, u razdoblju 1967—1970. godine porastao za 15 organizacija, dotle je na području Rijeke znatno smanjen. Kretanje broja podružnica, generalno, za sve regije pokazuje smanjenje za 208 podružnica, ali na području Siska broj podružnica se povećao za 42, na području Varaždina za 7, a na području Bjelovara za 10 podružnica.

Sekcije pokazuju najveće oscilacije — ukupno je njihov broj smanjen za 32, međutim, u Bjelovaru se povećao za 46, u Osijeku za 96, a u Zagrebu se smanjio za 74 sekcije. Jedino je broj komisija povećan u svim područjima osim u Karlovcu, gdje se smanjio za 24 komisije. Smanjivanje broja odbora pri OK SSRNH i njezinim organizacijama najjače je izraženo na području Zagreba, gdje je sa 385 odbora sveden na 121. Zapaža se stanovita korelacija između povećanja broja komisija i smanjivanja broja odbora na pojedinim područjima. Na primjer, u Bjelovaru je broj komisija povećan za 31, a broj odbora smanjen za 59. Vjerojatno se radi o formalnoj organizacionoj promjeni oblika organizacije SSRNH u pojedinim područjima.

III STRUKTURA IZBORNIH FUNKCIONARA U OPĆINSKIM KONFERENCIJAMA SOCIJALISTIČKOG SAVEZA HRVATSKE

Sastav rukovodstvenih kadrova u društveno-političkoj organizaciji vrlo je važna pretpostavka djelotvornosti organizacije, svjedoči o njezinoj političkoj vrijednosti u društvu, a ujedno je i značajan indikator odnosa

u samoj organizaciji. Posjedujemo podatke o strukturi izbornih funkcionara pedeset općinskih konferencija SSRNH za 1967, 1969. i 1970. godinu. Podaci se odnose na predsjednike i tajnike (volontere i profesionalce) tih općinskih konferencija, a obuhvaćaju njihovu starost, nacionalnost, školsku spremu, spol i članstvo u SKJ. Na osnovi tih podataka pokušat ćemo ukazati na neke osnovne tendencije u kretanju izbornih funkcionara tih pedeset općinskih konferencija.

Broj izbornih funkcionara u pedeset OK SSRNH, 1967, 1969. i 1970. godine (do VI mj.)

Godine	Profesionalci			Volonteri		
	Ukupno	Predsj.	Tajnici	Ukupno	Predsj.	Tajnici
1967.	46	35	11	54	16	38
1969.	39	28	11	57	22	35
1970.	46	28	18	54	24	30

Broj profesionalaca u promatranom razdoblju ostao je isti (1967. i 1970. godine) uz prolazan pad 1969. godine. Međutim, iz tabele je vidljivo da se broj profesionalnih predsjednika općinskih konferencija u pedeset analiziranih OK SSRNH smanjio u 1970. godini za 7 u odnosu prema 1967. godini, ali je istodobno porastao broj profesionalnih tajnika (sa 11 na 18), što znači da bi se moglo raditi samo o formalnoj promjeni. Isti je slučaj i s izbornim funkcionarima — volonterima; povećao se broj volontera predsjednika za 8, a za isto toliko se smanjio broj volontera tajnika.

Možemo zaključiti da se omjer izbornih funkcionara, profesionalaca i volontera u pedeset analiziranih OK SSRNH nije bitno izmijenio u promatranom razdoblju. U svakom slučaju, pozitivna je činjenica da u pola analiziranih općina funkcije predsjednika i tajnika općinskih konferencija obavljaju volonteri.

Broj izbornih funkcionara u pedeset OK SSRNH prema starosti, 1967, 1969. i 1970. godine

Starost	Profesionalci						Volonteri					
	1967.		1969.		1970.		1967.		1969.		1970.	
	pred.	taj.	pred.	taj.	pred.	taj.	pred.	taj.	pred.	taj.	pred.	taj.
26—30	—	—	—	—	1	2	—	2	—	2	—	3
31—40	10	5	6	4	9	7	3	15	6	15	5	14
41—50	19	6	18	7	16	8	10	15	12	13	18	11
51—60	6	—	4	—	2	1	3	5	3	5	1	2
60 i više	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Ukupno	35	11	28	11	28	11	16	38	22	35	24	30

Starosna struktura izbornih profesionalnih funkcionara u promatranom razdoblju pokazuje da najznačajniju grupaciju u pedeset OK SSRNH čine predsjednici i tajnici čija se dob kreće između 41—50 godina. Od 35 predsjednika, 1967. godine, njih 19 bilo je između 41—50 godina, 1960. 18 (od ukupno 28 predsjednika), a 1970. godine od 28 predsjednika 16 ih je u toj grupi.

Dalje slijede izborni profesionalci između 31—40 godina starosti, pa je 27% profesionalnih predsjednika i 40% tajnika u tim godinama. Na trećem su mjestu profesionalni izborni funkcionari sa 51—60 godina.

I najbrojniju kategoriju predsjednika volontera čine oni između 41—50 godina. Izraženo u postotku, 65% volontera predsjednika, u sve tri godine, nalazi se u toj grupi. Iduća je grupa od 31—40 godina starosti, a na posljednjem je mjestu grupa od 51—60 godina starosti. Grupe od 60 i više godina, te od 26—30, imaju tek neznatan broj predsjednika i tajnika, profesionalaca i volontera.

Mogli bismo zaključiti da se u rukovodstvo SSRNH (na osnovi uzorka od pedeset OK SSRNH) biraju zreli ljudi, koji posjeduju životno iskustvo, društveno-političko iskustvo te afirmaciju na radnom mjestu i u javnom životu.

Struktura profesionalnih predsjednika i tajnika, te volontera predsjednika i tajnika, u pedeset OK SSRNH prema školskoj spremi, 1967, 1969. i 1970. godine

Školska sprema	Profesionalci						Volonteri					
	1967.		1969.		1970.		1967.		1969.		1970.	
	pred.	taj.	pred.	taj.	pred.	taj.	pred.	taj.	pred.	taj.	pred.	taj.
Visoka	13	3	8	2	4	3	7	10	9	9	13	7
Viša	8	3	7	3	14	4	4	9	5	9	5	8
Srednja	9	4	7	5	7	8	3	15	5	12	4	10
Niža	3	1	4	1	1	1	2	4	3	4	2	4
VKV	2	—	1	—	1	1	—	—	—	1	—	1
KV	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—

Dvije se karakteristike zapažaju u analizi obilježja školske spreme profesionalnih izbornih funkcionara i volontera (predsjednika i tajnika), za pedeset OK SSRNH, u promatranom razdoblju.

Prvo, pozitivna je činjenica da je najveći broj predsjednika, i profesionalaca i volontera, s visokom i višom stručnom spremom, a najveći broj tajnika ima srednju stručnu spremu. Međutim, druga je karakteristika manje povoljna, naime zapaža se da među predsjednicima i tajnicima u pedeset OK SSRNH gotovo i nema VKV i KV radnika.

Nacionalni sastav profesionalnih predsjednika i tajnika te volontera predsjednika i tajnika, u pedeset OK SSRNH, 1967, 1969. i 1970.

	Profesionalci						Volonteri					
	1967.		1969.		1970.		1967.		1969.		1970.	
	pred.	taj.	pred.	taj.	pred.	taj.	pred.	taj.	pred.	taj.	pred.	taj.
Hrvati	27	6	21	8	19	15	12	26	17	23	19	25
Srbi	5	4	5	3	7	2	2	5	4	4	—	4
Slovinci	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—
Jugoslav	3	1	2	—	2	1	2	5	1	6	4	1
Cesi	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—
Talijani	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—

Nacionalna struktura profesionalnih predsjednika i tajnika te volontera predsjednika i tajnika u pedeset analiziranih općinskih konferencija SSRNH približno odgovara nacionalnoj strukturi članstva SSRNH i nacionalnoj strukturi stanovništva SR Hrvatske.

Zanimljivo je da se u 1970. godini povećao broj predsjednika volontera koji su se izjasnili kao Jugoslaveni.

Istaknimo još i podatak da je sasvim beznačajan broj žena koje su bile predsjednici ili tajnici u analiziranom razdoblju (3,3%) kao i činjenicu da je 99% predsjednika i tajnika u pedeset OK SSRNH bilo učlanjeno u SKJ.

IV ZAKLJUČAK

1. Organizacija Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske konstituirala se od svojih početaka kao masovni društveni pokret. Iako od tada nosi karakter socijalne masovnosti, politika i principi klasičnog političkog opredjeljivanja njezina su ishodišna tačka. Uključujući u sebe goleme većine pripadnika društva različitih socijalnih i ekonomskih statusa, različitih nacionalnosti, starosti i spola, profesija td., organizacija Socijalističkog saveza ne politizira cjelokupno društvo i nije joj to svrha (kako se često u političkim programima interpretira), već, naprotiv, ona depolitizira politiku, pretvarajući je u svjesnu i organiziranu akciju pripadnika društvene zajednice. U njoj se prepleću društveno i političko, najširi politički okvir ispunjava se nizom konkretnih, samoinicijativnih, društvenih akcija, a politika u svom klasičnom određenju kao vlast i institucije vlasti postaje od subjekta objekt kreacije svjesne čovjekove akcije.

2. Sadržaj, oblici i načini aktivnosti Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske najmarkantnija su točka prepletanja društvenog i političkog u ovoj organizaciji i osnova iz koje izrastaju pokazatelji depolitizacije politike negativnog određenja i njezina pretvaranja u objekt kreacije udruženih građana. Organizacioni paralelizam institucija vlasti i organizacije Socijalističkog saveza, angažiranje Socijalističkog saveza kao produžene ruke vlasti, kao tumača odluka što ih donosi vlast ili kao tijela koje formalno daje suglasnost mjerama vlasti u ime biračkog tijela predstavljalo bi negativnu spregu koja usporava podružtvljavanje politike.

Promatrajući oblike aktivnosti Socijalističkog saveza Hrvatske za-
pažamo tri osnovne karakteristike: a) dominaciju teritorijalnog principa
i paralelizam s institucijama vlasti u razdoblju od godine 1946. do 1953.
b) prilagođavanje organizacione strukture konkretnim društveno-politič-
kim uvjetima i zadacima i c) sve veće oslobađanje od organizacionih
shema po bilo kojem principu te davanje sve veće slobode članstvu u
iznalaženju novih oblika djelovanja kao i usvajanje i statutarno defi-
niranje onih oblika koji su se verificirali u praksi.

3. Analiza strukture funkcionara organizacije Socijalističkog saveza
naroda Hrvatske u pedeset OK (općinskih konferencija) pokazuje tri os-
novne pozitivne karakteristike: 1) Više od 50% funkcionara Socijalistič-
kog saveza u općinskim konferencijama (predsjednika i tajnika) u 1967,
1969. i 1970. godini bili su volonteri. 2) Najveći broj predsjednika i taj-
nika općinskih konferencija u tom razdoblju imao je visoku školsku
spremu. 3) Za funkcionare Socijalističkog saveza Hrvatske birani su
ljudi čija se starost kretala između 41 godine i 50 godina (52%), na
osnovi čega možemo pretpostaviti da se radi o ljudima s velikim radnim
potencijalom, afirmiranim, zrelim i s društveno-političkim iskustvom.

Pored spomenutih pozitivnih karakteristika strukture funkcionara
u pedeset općinskih konferencija SSRNH, analizom je uočen nedostatak
kvalificiranih i visokokvalificiranih kadrova, žena i funkcionara u dobi
između 31 i 40 godina.

LITERATURA

1. **Prvi kongres Narodne fronte Hrvatske**, izd. Propagandni odjel NF Hrvat-
ske, Zagreb, 1946. godine.
2. **Drugi kongres Narodnog fronta Hrvatske**, izd. Izvršni odbor NF Hrvatske,
Zagreb, 1949. godine.
3. **Treći kongres Narodnog fronta Hrvatske**, izd. Komisija za agitaciju i pro-
pagandu Glavnog odbora NF Hrvatske, Zagreb, 1951. godine.
4. **Peti kongres SSRN Hrvatske**, Izvještaj Glavnog odbora o radu SSRNH,
Zagreb, 1960. godine.
5. **Šesti kongres SSRNH**, Izvještaj o djelovanju organizacije i radu Glavnog
odbora, Zagreb, 1966. godine.
6. **Socijalistički savez i samoupravljanje**, Mićo Rakić, izd. »Komunist« Beo-
grad, 1965. godine.
7. **Aktivan odnos prema tekućim problemima života i rada**, sažeti materijali
plenuma Glavnog odbora SSRNH, Zagreb, 1963. godine.
8. **Ostvarivanje samoupravnih prava građana**, Osmi plenum Glavnog odbora
SSRNH, Zagreb, 1964. godine.
9. **Socijalistički savez**, zbornik dokumenata 1945—1969. godine, izd. »Export-
press«, Beograd, 1969. godine.
10. **Statistički godišnjak Jugoslavije 1968. godine.**
11. **Usopredni podaci o broju i oblicima djelovanja SSRNH za 50 OK SSRNH
od 1967—1970. godine**, služba dokumentacije RK SSRNH.
12. **Struktura izbornih lica u 50 OK SSRNH, za 1967, 1969. i 1970. godine**, služba
dokumentacije RK SSRNH.
13. **Podaci o broju članova SSRNH za razdoblje 1959—1969. godine**, služba do-
kumentacije RK SSRNH.
14. **Podaci o broju i oblicima djelovanja SSRNH od godine 1959. do 1969.**
služba dokumentacije RK SSRNH.